

3.2. Zaradenie nového ekonomického zdroja pre 21.storočie – vedomostí

*Prvenstvo definovania vedomostí (knowledge) a teda produktivity vedomostí pomocou ich riadenia (knowledge management) patrí americkému „guru“ v manažmente, Petrovi F.Druckerovi, ktorý celú problematiku široko rozpracoval k diele **Postkapitalistická spoločnosť**.*

*Preto ma láka aj teraz ponechať ten pojem **postkapitalistická ekonomika** v hre, lebo ved' aj pri modelovaní **ekonomickej demokracie** ako funkčného a pokrokového ekonomického systému v čase **po kapitalizme** sa budeme musieť zaoberať nanovo výrobnými faktormi, teda tými prvkami, ktoré sú ekonomickými zdrojmi pre ľudskú spoločnosť a tým aj pre organizácie, ktoré vyrábajú – pre podniky.*

Vylúčenie práce ako výrobného faktora? Nastúpi miesto nej faktor vedomostí?⁽⁶⁶⁾

D. Schweickart iniciačne používa tri uznávané výrobné faktory podľa klasickej i marxistickej teórie, teda pôdu, kapitál a prácu. Avšak *prácu* dokonca vylúčil ako faktor výroby v *ekonomickej demokracii* a nazval ju „zvyškovou nárokovou stranou“⁽⁶⁷⁾, keďže predpokladá, že pracujúci v zamestnaneckej samospráve dostanú všetko, čo zostane po zaplatení nákladov, medzi ktoré už práca nepatrí.

Schweickart teda prácu vylúčil ako náklad, ale vylúčil prácu i ako výrobný faktor?

Vylúčenie práce z položiek nákladu odstraňuje z ekonomiky prvok vykorisťovania pracovníkov, *ktorí pracujú ako námezdná pracovná sila, teda predávajú svoju prácu na trhu*. „Pracovná sila v demokratických podnikoch nepatrí medzi výrobné náklady – preto tieto nemajú ani najmenší záujem na znižovaní týchto nákladov“⁽⁶⁸⁾ píše v časti o behaviorálnych dôsledkoch štrukturálnych zmien. „Podniky riadené pracujúcimi, nie sú na rozdiel od kapitalistických zainteresované na znižovaní počtu pracovných síl ani na redukcii kvalifikovaných ľudí“, odvolal sa na dielo Ackerlofa a Schillera z Princeton University Press. Tvrdí, že demokratické firmy nezvolia v praxi cestu znižovať príjmy, aby druhí mohli zarábať viac. To sú podľa neho príčiny, pre ktoré vylúčil *prácu* z výrobných faktorov.

Bude však vylúčenie práce ako výrobného faktora v praxi fungovať?

Prečo sa tento Schweickartov pohľad javí ako dosť špekulatívny vzhľadom k drsnej ekonomickej realite?

Praktik vie v okamihu odpovedať: **Nemôžeme vylúčiť prácu z faktorov výroby, pretože tak by sme stratili kontrolu nad efektívnosťou práce. Nad produktivitou práce.** Vzhľadom k novým tendenciám v globálnej ekonomike by vlastne kapitalizmu pomaly už ani nevadilo, ak by sa z produkcie ľudská práca postupne vylúčila – samozrejme všade tam, kde ju nahradí práca robotov, automatov. Tie nevyžadujú sociálne náklady, ich kontrolu môže vykonávať opäť robotický systém – a je to.

Naopak, úplné vylúčenie práce z ekonomických faktorov by viedlo k pozvoľnému úpadku pracovných schopností ľudí a filozofia hovoriaca o tom, že „budeme pracovať iba ak budeme chcieť“, (čo je dnes obľúbený hit ľavicových ideológií ako napr. pareconu a iných) priam povzbudzuje oligarchických vlastníkov kapitálu aby ju podporovali, pretože tým rýchlejšie sa „zbavia“ nepohodlnej povinnosti dbať na sociálne práva pracujúcich ľudí.

Takže vylúčenie vykorisťovania pracujúcich v hospodárskom procese nakoniec oveľa lepšie a spravodlivejšie rieši Marx spravodlivým prerozdelením hospodárskeho výsledku, teda

zisku a teda ním definovanej nadhodnoty vytvorenej práve pracou. Uvidíme, čo sa v praxi lepšie uchyťí.

Prehodnotenie výrobných faktorov pre 21.storočie⁽⁶⁹⁾

Okrem klasických výrobných faktorov, teda ekonomických zdrojov, ktoré potrebujeme k tomu, aby sme mohli vyrábať, teda **pôdy, kapitálu a práce**, v súčasnosti predovšetkým manažérska prax a výskum moderných ekonomických trendov kategorizuje nové. *To sú však už skôr hospodárske než čisto výrobné faktory. Hovoria o informáciách, o vedomostiach, o virtuálnom priestore...*

Aj samotné klasické definície výrobných faktorov, teda definície **pôdy, kapitálu a práce**, sa redefinujú nanovo v súvislosti s ich využívaním a vplyvom technológií a ich ekonomického využitia.

Napríklad pod kategóriou **pôda** sa rozumie prírodné bohatstvo a nerastné zdroje, ale už aj obchodovateľné pozemky podľa katastrov intravilánov a extravilánov obcí, v zmysle ich investičného využitia, nielen čisto pôda pre poľnohospodársku výrobu. Už sú aj odpovede na sporné otázky, ako označiť prírodné bohatstvo nachádzajúce sa v oceánoch a na dne vodných plôch, ako označiť vzdušný priestor nad krajinou či mimoplanetárne zdroje (viď seriózne ohlásený predaj pozemkov na Mesiaci).

Pod kategóriou **kapitál** sa už nerozumie iba vlastníctvo výrobných prostriedkov, či poklad v podobe drahých kovov a hmotných peňazí – teda **hotovosti**. Dnes je **kapitálom** každé zaúčtované a evidované bohatstvo nielen v podobe cenných papierov, cenín, ale i v podobe elektronických záznamov, zhmotňovaných vo finančných jednotkách „plastikovými peniazmi“ a/alebo/aj virtualizované vo virtuálnej realite, teda súhrnne bankový a finančný kapitál. Od prípadu vytvorenia umelej elektronickej meny *bitcoin*, ktorá sa „ŕaží“ na princípe softwarového spracovania, už kapitál nemusí byť ničím iným, iba **právom vlastniť**. Ale patria sem i zaknihované hmotné statky v podobe nehnuteľností, teda budovy, areály, znova i pozemky, stroje a zariadenia, opäť nerastné bohatstvo tentoraz v podobe surovín, rôzne evidované zásoby hmotných vecí (dnes aj sklady a dokonca odpady a odpadky – viď priemysel recyklácie), ba dokonca z ostatných rokov i emisie z priemyselnej výroby (a aký obchod sa s nimi rozvinul) – a samozrejme technologické celky a samotné technológie a ich inovácie. To už sme v nehmotných právach, **takže kapitálom sa stáva samo právo vlastníctva a využívania čohokoľvek**, od autorského diela, vynálezov a patentov, po dedičské práva, práva na využívanie nielen vecí, ale i priestoru, času...

V súčasnosti sa z nehmotných ekonomických zdrojov zvlášť vyčlenili *informácie*, zhmotňujú sa v podobe nosičov dát a rétorikou klasickej ekonómie sa začali nazývať *intelektuálnym kapitálom*.

Práce ako výrobného faktora sa trendy takisto nevyhli a okrem používania živej pracovnej sily manuálnej, či „technicko-administratívnej“, sa naplno rozvinulo používanie nehmotného prvku v práci, teda používanie *vedomostí*. Pravdepodobne mal Marx pravdu s vyjadrením narastajúceho zotročovania práce, pretože pri zdôrazňovaní významu ľudskej pracovnej sily v modernom výrobnom procese sa od šesťdesiatych rokov 20.storočia sa začal najprv v manažérskej a dnes i ekonomickej praxi (napr. pri predaji podnikov, alebo pri lákaní zahraničného kapitálu do krajiny) používať pojem ľudské zdroje, *ľudský kapitál*, vyjadrujúci navyše nielen pracovnú silu, ale i kvalifikáciu, organizovanosť a motivovanosť pracovníkov a sem niekam sa potichu prepašovali i *vedomosti pracovníkov*.

Zo širokých výskumov ekonomickej praxe i manažérskych trendov však vôbec nevyplýva, že by si vlastníci podnikov, ale aj manažéri priznali, že pre nich začína byť pri produkcii zaujímavé niečo, čo nie je zatiaľ ani podchytiliteľné a preto i evidovateľné v účtovníctve a teda ani vecne a ekonomicky.

Pre tú „metafyzickú“ podobu tohto ekonomického zdroja spojeného s *prácou*, sa ujal v ekonomickej praxi názov *intangibles, teda neuchopiteľné*, pretože ekonómovia to v evidencii i účtovníctve zatiaľ málokedy dokážu podchytiť, nie ešte oceniť, teda pridať tomu zodpovedajúcu finančnú hodnotu. Pracovník je za svoju prácu platený ešte i dnes v druhej dekáde 21. storočia prevažne časovou mzdou, odpracuje si počet hodín a dní a takto je aj vypočítavaná jeho *odmena za prácu, teda v skutočnom účtovníctve podniku „náklad“ za vynaloženú námezdnu prácu.* Progresívnejším spôsobom je odmeňovanie za výsledok, za výkonnosť vo výrobe či pri poskytovaní služby. Zatiaľ ale pracovník nie je odmeňovaný za použitie *svojich vedomostí*. O možnostiach dať si originálne postupy či vedomosťou vytvorené dielo patentovať alebo chrániť ako osobné know-how ani nehovoriac, tu stojí proti tvorcovi celý front podnikových a korporátnych právnikov, ženúcich takýchto odvážlivcov okamžite pred súdy. A tak zamestnanci spolu so svojou prácou odovzdávajú vo výrobnom procese práve to, čo sa označuje za neviditeľné aktíva (*intangibles*) a čo spôsobuje vznik nadhodnoty alebo vysokú konkurencieschopnosť služby a tovaru, teda i podniku samotného.

„Jednou z dimenzií pracovnej sily je vedenie (vedecké poznanie, veda), ktoré je možné aplikovať pri výrobe,“ píše M.Brabec v stati o výrobných silách *„Historický materializmus, Gerald Cohen a analytický marxizmus“* a pokračuje, že „vedomosti či znalosti sú tak súčasťou výrobných síl, i keď nie sú materiálne. Táto zložka výrobných síl sa nazýva „subjektívnou dimenziou výrobných síl“ a je oveľa dôležitejšia ako jej „objektívna dimenzia“, t.j. výrobné prostriedky, pretože rozvoj poznania stojí v centre rozvoja výrobných síl. Ak spoločnosť príde o výrobné prostriedky, ale zachová si poznatky, môže si výrobné prostriedky opäť rýchlo vytvoriť, ale naopak to neplatí.“⁽⁷⁰⁾

Iba málokto ktorí jednotlivci dokážu so svojim know-how alebo čo i len schopnosťou sproduktívniť vedomosti „utrhnúť“ sa zo systému zamestnanec-zamestnávateľ a osamostatniť sa tak ako to v dekáde do roku 2000 a po roku 2000 dokázali Bill Gates, Steven Jobs či Mark Zuckerberg, napriek tomu, že celá administratíva EÚ sa vrhla na „výrobu start-upov“ od ktorých si sľubuje tvorbu týchto nových ekonomických zdrojov – vedomostí.

Odkazy

(66) Svet v bode obratu, stat' Otázky ekon.modelovania, str.124,

(67) Schweickart – Ekon.demokracia, str.76,

(68) Schweickart – Ekon.demokracia, kap.5.1.Demokracia na pracovisku, str.149,

(69) Svet v bode obratu, stat' Otázky ekon.modelovania, str.124-125,

(70) Dinuš – Marx a spoločenské zmeny, M.Brabec v stati o výrobných silách *„Historický materializmus, Gerald Cohen a analytický marxizmus str.115-116,*